

5 Én have – haveplaner

TEKST OG HAVEPLANER LAILA SØLAGER HAVEARKITEKT

DER ER 28 BOGSTAVER I ALFABETET. Med så få enkelte elementer er vi i stand til at skrive det ene ord efter det andet uden, det ligner det foregående. Bagefter kan vi sætte ordene sammen på forskellige måder og derefter lade de dannede sætninger spille sammen på nye og ukendte måder. Bogstaverne slipper ikke op.

Det samme gør sig gældende med haveideer. Med ganske få elementer, der danner gulv, vægge og loft, er man i stand til at bygge den ene haveplan op efter den anden. Ulig den forrige og med nye muligheder, hvis man nuancerer hvilke materialer, de forskellige elementer er lavet af. Og bestemmer hvordan elementerne ligger i forhold til hinanden, og hvordan de spiller sammen, så de danner rum og forskellige stemninger.

Denne artikel handler om én have. Men indrettet på fem forskellige måder. Grunden er på 700 kvadratmeter. Huset optager de 128 kvm og garagen er på 24 kvm. Langs skellet løber en ensartet hæk på havens tre sider. For at danne rum og læ vokser der træer langs hækken – fem meter er der i mellem dem – for så er der stadig lys og luft mellem trækroneerne, der svæver i luftrummet 3-6 meter over haven.

Fra huset er der udgang til haven fra en terrassedør med tilhørende stort vinduesparti. Altsammen placeret nogenlunde midt for husets sydvendte facade. Hele grunden er plan, og derfor er der ikke trapper el-

ler nedgange til lavere liggende dele af haven. Så vidt så godt.

Fem forskellige behov

En analyse af familiernes havebehov og interesser for haveliv danner grundlaget for at tegne vidt forskellige haver: Der er haven for den entusiastiske haveejer, der elsker at arbejde med planterne og inddeler haven i rum. Denne haveejer modsætning findes i den nemme have, hvor havearbejdet skal være overskueligt, men haven skal alligevel være en oplevelse.

Hos familien uden børn og hund er græsplænen helt nedlagt ligesom det grønne tæppe heller ikke får megen plads i haven med gårdhavepræg. Her er familien, der elsker at sidde i frodige grønne rum udenfor huset.

Endelig er der haven for dem, der gerne vil have noget nyttigt ud af jorden og derfor har inddelt haven i forskellige rum. Nogle af rummene indeholder produktive urter, buske og træer.

På de farvelagte haveplaner er træerne i havens bageste skel ikke tegnet med for at sikre læserne et optimalt indkig i haven. En præcis planteplan for haverne skal bestemmes ud fra de lokale forhold med hensyn til jord, klima, og lys. Det kan man selv arbejde videre med i de kommende vintermåneder – eller få hjælp til på den lokale planteskole

- 1 Læbuske
- 2 Lavendler
- 3 Terasse
- 4 Grill
- 5 Fliser
- 6 Siddeplads
- 7 Rhododendron (under træer)
- 8 Surbundsbed
- 9 Kompost
- 10 Pulterkammer
- 11 Hortensier
- 12 Sti
- 13 Hæk
- 14 Bænk
- 15 Frugthave

Den nemme have

I den nemme have skal havearbejdet gå let fra hånden, men alligevel skal haven være frodig og køn at se på. Derfor er haven indrettet, så der er forskellige plejeniveauer. Nærmest huset ligger terrassen med de mest plejekrævende bede uden om. Længere ude i haven ligger et bed med træer og buske, der tilsammen kun er moderat plejekrævende, når bedet først af groet til. Mod øst ligger en næsten selvpasget frugthave i græs.

Langs alle bede er lagt en flisebræmme, der adskiller bedet fra græsset, der på den måde ikke så let vandrer ind i bedet. Fliserne ligger i niveau med plænen, så plæneklipperens hjul kan køre her, og alt græsset klippes helt til kanten.

Den store terrasse er rund, for at der kan blive plads til alle havemøblerne og et rigt udeliv med stationær grill og masser af plads til langborde, når man har gæster. Den run-

de form fra terrassen gentages i bedet, der skærmer for kompost og pulterkammer længere nede i haven.

Hækken, der løber omkring hele haven, får lov at stikke vinkelret ind i haven, så frugthaven afskæres lidt fra den øvrige del af haven. På den måde får man et dejligt havelum bestående af hækvægge og løvtag fra frugttræerne. Når sommeren er varm, og terrasselivet bliver for hedt, er det godt at sidde i havemøbler på græsset i den lette skygge fra frugttræerne. Som fast inventar i frugthaven er bænke, der er placeret på en lille fliseplade anlagt i græsset. Så behøver man ikke flytte på bænke hver gang, man klipper græsset.

Haven indeholder:

Langs husets sydfacade vokser et bed af lavendler, der elsker megen sol og varme. I det

runde bed omkring terrassen sætter en farverig blanding af forårsløg, stauder og lave buske kulør på haveåret fra marts til november. Tre lave træer på 3-4 meter giver hele terrasseområdet lidt højde og bidrager til, at terrassen opleves som et hyggeligt sted at være. Bedet nærmest huset i den vestlige side af terrassen er plantet til med høje buske, der tåler vind og derfor giver hele terrassen læ.

I bedet længere ude i haven er plantet forskellige surbundsplanter. Hortensier er brugt i den mest solrige del, mens de stedsegrønne rhododendron holder til i skyggen af de tre træer. Træernes højde er 3-5 meter. De stedsegrønne rhododendron dækker for rod og kompost hele året i det lille pulterkammer bagved. I alle bede og langs hækken i frugthaven er jorden dækket af bunddække. Det er ensartede flader af lave stauder, udvalgt efter jord- og lysforhold.

Haven uden græsplæne

Haven uden græsplæne er til familien, der ikke har brug for en græsplæne til børneleg. I stedet er planterne og rummene det centrale. Derfor er udsigten fra alle husets vinduer rettet mod planter og frodighed – enten i det lange kig eller i det meget korte. Det lange kig får man fra terrassedøren, hvorfra først terrassen og siden en sti fører ned gennem en kvadratisk plads – opholdshaven – og videre til havens fjerneste rum: vandhaven. Det korteste kig får man ud fra et af husets værelsesvinduer, hvor man kigger ind i det lette filigran af klatrende klematis på pergolaen, der er bygget ud for husets østlige del.

Haven er bygget op som rum på rum: Køkkenhaven, solhaven, vandhaven, opholdshaven, pergolaen og terrassen. Alle forbindes de af stier, der er omgivet af planter, så turen fra rum til rum bliver selve haveoplevelsen.

Væggene, der deler haven op er en variation af præcise vægge og organiske vægge af buske og træer: Pergolaens ene væg danner ryg for solhaven, mens klippede hække rammer hele haven ind. De opstammede træer og høje buske danner mere organiske vægge i kontrast til havens stramme form.

Udover de højere træer i havens kant er der omkring opholdshaven plantet kuglerunde opstammede træer på 3-4 meters højde. Det giver muligheder for at opleve kontrasten mellem sol og skygge, mens formen holdes stram, så haven fremstår med et roligt havebillede.

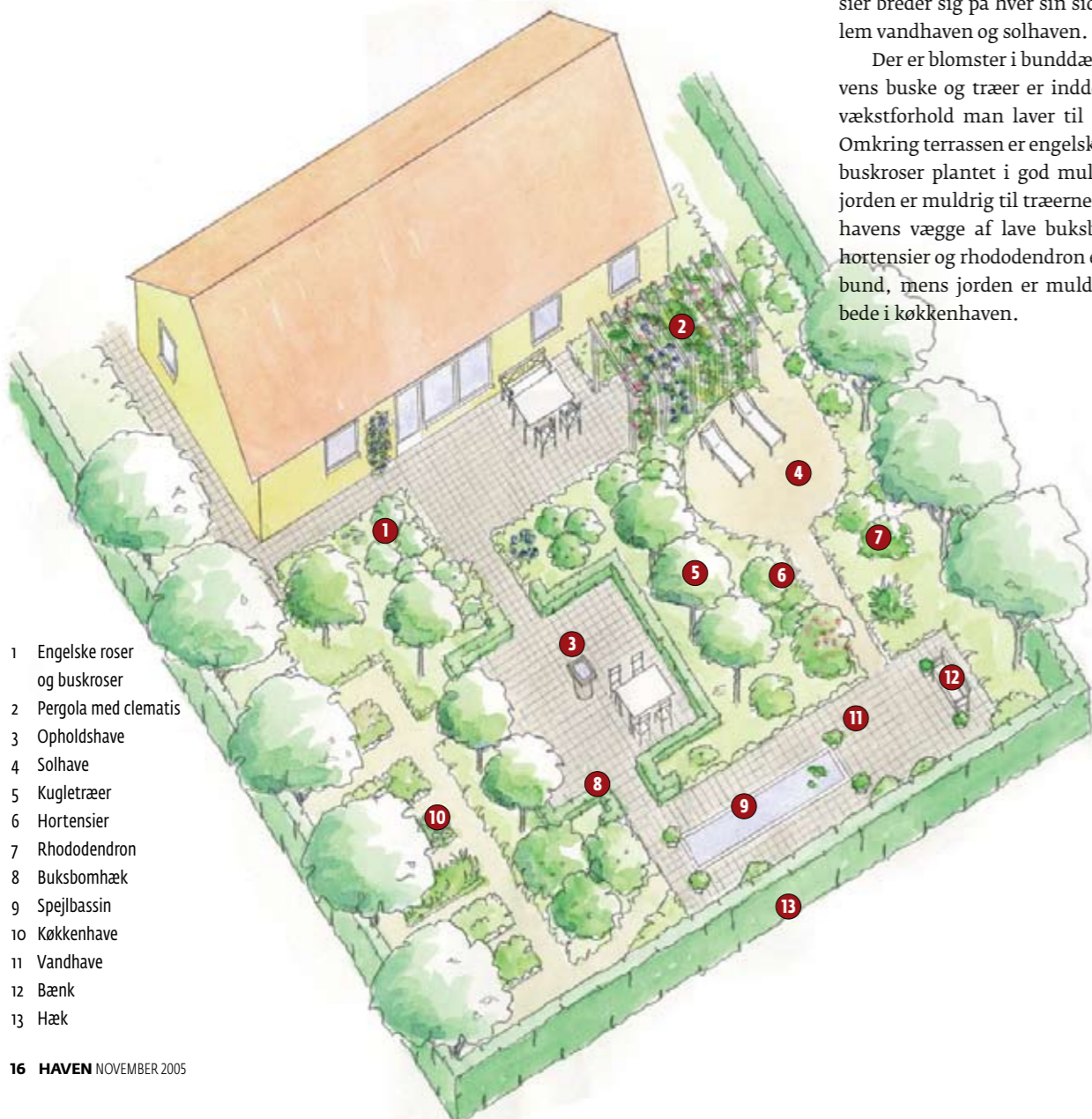
Placeringen af rummene er bestemt af solens bane hen over himlen. Om eftermiddagen, når familien får fri, skinner solen ned i solhaven og på terrassen. Om aftenen kan man nyde en spejlende himmel i vandoverfladen i vandhaven. Eller spise og hygge

i opholdshaven, der ligger midt på grunden, så husets egen aften-slagskygge ikke kan nå ned her. Køkkenurterne får sol fra hen på formiddagen for at ligge i en let skygge fra havens rand-træer fra sidst på eftermiddagen. En tilpas mængde lys og varme, der gør det muligt at dyrke alt i haven, uden at det kræver for megen kunstig vanding. Belægningen er fliser og grus, og ønsker man et mere eksklusivt udtryk, vælger man naturstensmaterialer eller teglklinker til havens gulv.

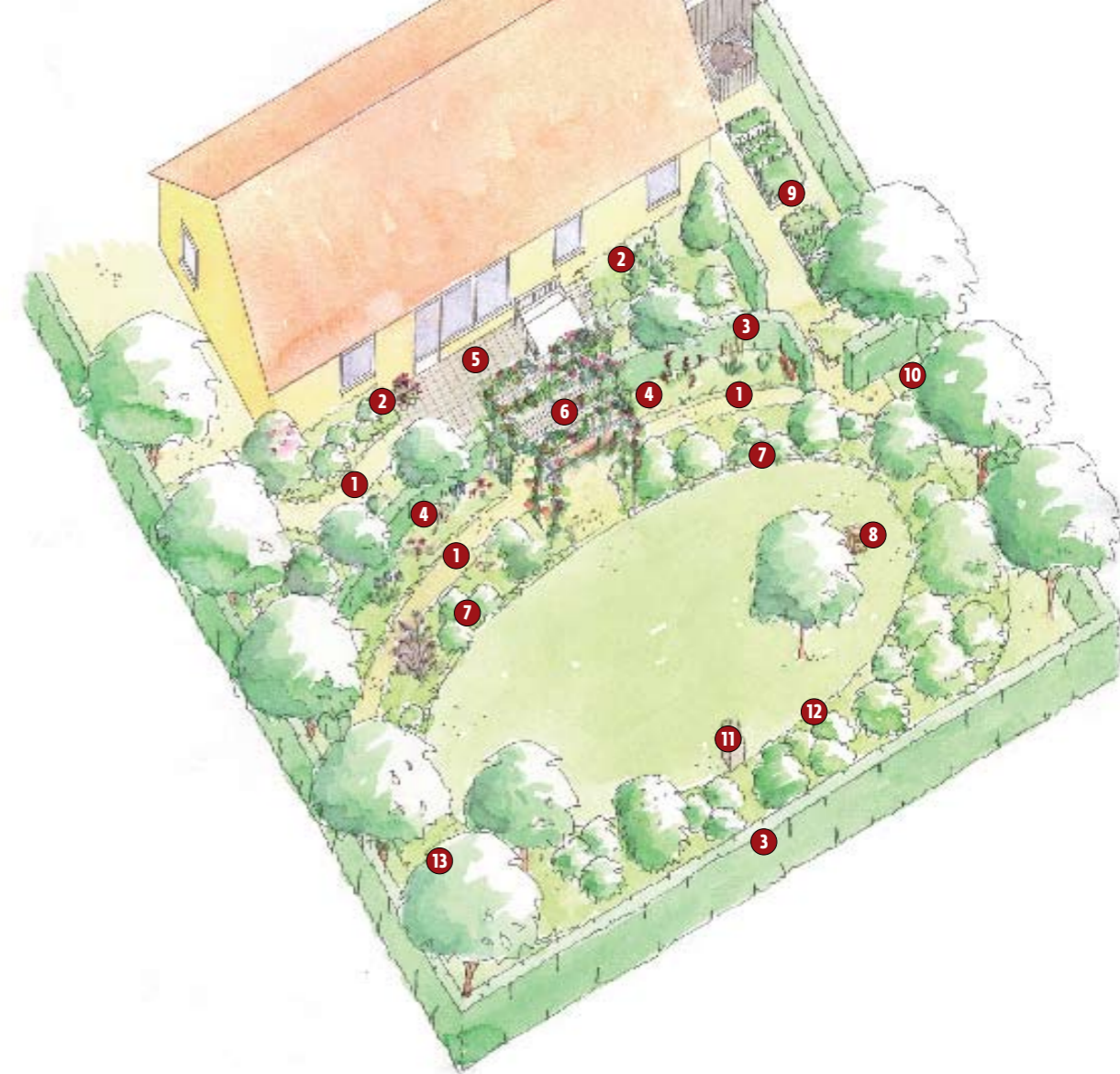
Haven indeholder:

Som erstatning for græssets grønne farve er der plantet mange stedsegrønne. Mest markant er den lave buksbomhæk omkring opholdshaven. Dertil kommer laurbærkirsebær placeret lidt forskelligt rundt i haven, mens rhododendron sammen med hortensier breder sig på hver sin side af stien mellem vandhaven og solhaven.

Der er blomster i bunddækket, mens havens buske og træer er inddelt efter hvilke vækstforhold man laver til dem i bedene: Omkring terrassen er engelske roser og store buskroser plantet i god muldjord, ligesom jorden er muldrig til træerne langs opholdshavens vægge af lave buksbomhække. Til hortensier og rhododendron er der lavet surbund, mens jorden er muldet i de enkelte bede i køkkenhaven.

- 1 Engelske roser og buskroser
- 2 Pergola med clematis
- 3 Opholdshave
- 4 Solhave
- 5 Kugltræer
- 6 Hortensier
- 7 Rhododendron
- 8 Buksbomhæk
- 9 Spejlbasin
- 10 Køkkenhave
- 11 Vandhave
- 12 Bænk
- 13 Hæk

- 1 Grussti
- 2 Roser
- 3 Hæk
- 4 Stauder
- 5 Terrasse
- 6 Pergola
- 7 Busket med stauder
- 8 Bålsted
- 9 Urtehave
- 10 Bænk
- 11 Skulptur
- 12 Busket med høje buske
- 13 Læsekrog

Haven for entusiastene

Den entusiastiske haveejer kan ikke få nok af planter. Og havearbejdet er en skattet fritidsformøjelse. For at strukturere de mange planter er haven delt op i rum med hver sin stemning. Formerne i haven er runde og bløde, helt modsat husets og grundens lige linjer.

Den halvrunde terrasse er mødestedet for den trafik, der ligger nærmest huset. For at komme længere ud i haven, går man gennem den brede pergola, der er udformet med et falsk perspektiv. Det betyder, at pergolaen er smallere i den ene ende end i den anden. Derfor ser havens fjerneste del ud til at være længere borte, end den reelt er, når man kigger inde fra stuen eller sidder på terrassen.

Buede hække omkranser de dobbelte stauderabatter, der alle har ovalens form, fordi de omkranser den ovale græsplæne. Det vil være en daglig overraskelse at træde fra terrassen ind under pergolaens løvtag og herfra kigge langs den buede grussti, der lø-

ber mellem stauderabatterne. Staudehaven er nærmest skjult set fra huset og terrassen.

For enden af pergolaen breder græssets grønne flade sig ud, så man oplever den store kontrast mellem det snævre, dunkle rum under pergolaen til den store, åbne og lyse græsflade.

Hen over græsplænen løber to usynlige akser, der først opleves, når man sætter sig på bænken i havens vestlige side. Kigger man hen over plænen, ser man, at bålstedet er aksens fokuspunkt mod øst. På tværs af denne akse ligger en synsakse fra midten af stuevinduerne, gennem pergolaen for at ende i en skulptur.

Haven afsluttes mod syd af høje buske, der ligger i et bredt bælte trukket fri af den omkransende hæk. Derved får man mulighed for en spadseretur bagom buskettet. Herfra ser man hen over de laveste buske ind til det centrale ovale haverum. Den ovale form fastholdes i buskettets yderkant, så der bliver et åbent hjørne i hver side. Her er en

lille læsekrog under den lette skygge af de træer, der omkranser hele haven nær skellet. Langs hækken ligger et bredt græsbælte, der gør det muligt at klippe hæk og holde naboens skvalderkål på afstand af havens bede.

Haven indeholder:

Omkring terrassen er der varmt, og murene holder på varmen. Her er plantet roser og andre varmekrævende vækster. De klippede hække, der vender bort fra husets facade og begynder den ovale form, er klippet i 120 cm's højde. Så kigger man hen over hækken, når man står op enten inde i stuen eller på terrassen. Sidder man ned, er man udelukkende i terrassens univers. I hækken vokser opstammede 3 meter høje træer; det giver lidt højde og hygge. Langs hækken ligger stauder. På den anden side grusstien, vokser lave og mellemhøje buske med stauder i bunden. Buskene er højere, men stadig varierede i det fjerneste busket for enden af haven.

Den nyttige have med rum

For familien, der ynder at gå på havearbejde og få et kontant udbytte i form af spiseligt til køkkenet, er denne have indrettet med flere rum til de forskellige afgrøder. Som den eneste af de fem haveplaner er træerne i den vestlige kant udskiftet med en række frugttræer, der står lidt længere inde i haven, så der er plads til de brede trækrøner.

Terrassen ligger som en rektangulær flade med samme retning som huset. Dog er det østlige hjørne skåret af. Det danner grundlag for, at hele den øvrige del af haven ligger vredet i en vinkel på 45 grader. På den måde bryder man det lidt konforme præg i

en ensartet udstykning fra kommunens planafdeling. Den kvadratiske plæne er havens centrale rum, hvorfra der går stier ind gennem beplantninger, der fører til siddepladser eller andre haverum.

Mod øst ligger køkkenhaven med tilhørende kompostplads skjult bag et espalier beplantet med brombær.

Mod sydøst ligger havens aftenplads gemt lidt bag buske og et mindre træ. Her står et sæt havemøbler, og her trækker man sig tilbage, hvis der er for megen tummel på terrassen eller på plænen.

Fra aftenpladsen fører en græssti langs

hækken over til en bæk anbragt langs det vestlige skel. Fra bænken ser man ind i bærhaven, hvor en flisesti fører ud til græsplænen.

En bred græssti fører fra det centrale græsrum ned til en skulptur, der står som fokuspunkt for den flisesti, der løber langs frugttræerne. De mange stier og rum gør haven ideel for børn, der gerne vil lege gemmelege, mens plænen er oplagt som teltplads om sommeren.

Haven indeholder:

Omkring terrassen er samlet de stauder, roser og buske, der er havens pryd. Med et tæt og blomstrende bunddække af lave stauder er her oplevelser næsten hele året. I køkkenhaven dyrkes i bede på 1,20 meter i bredden. Omkring stien ned til aftenpladsen er rhododendron og azaleaer hovedingredienserne i bedet under træerne. Surbundsplanterne afløses af forskellige blomstrende prydbuske langs den brede græssti langs hækken.

I bærhaven er det forskellige bærbuske i en bund af immerbær, mens der på forsiden ind mod græsplænen vokser afskæringsblomster, der sås ud hvert forår.

Under frugttræerne er bunden dækket af immerbær, så børnene har rigeligt med plukkevillige jordbær hele sommeren.

- 1 Læbuske
- 2 Kompost
- 3 Siddeplads
- 4 Stauder og roser
- 5 Sti
- 6 Hæk
- 7 Amelanchier
- 8 Busket med høje og lave buske
- 9 Lysthus
- 10 Bænk

Haven med gårdhavepræg

Med en mægtig stor terrasse med mange plantebede har familien fået en have med gårdhavepræg. Her er flere siddepladser tæt på huset og plads til, at små træer kan bryde det store overblik. Selve terrassen er opdelt af bede, der går vinkelret ud fra huset, så de enkelte siddepladser ikke står i umiddelbar forbindelse.

En stedsegrøn hæk danner bagvæg for blomsterhaven, der holder til i de mange mindre bede langs terrassen. Når man går en tur mellem bedene her, er det som at stå inde midt i et stort blomsterhav. For enden af den lange sti ligger cirkulære pladser beregnet på en skulptur, en stol eller et fuglebad – små oplevelser i den nære have. Belægningerne er de samme på terrassen og på hele stisystemet mellem bedene.

Udenfor hækken ligger den øvrige del af haven med græsplænen, hvor der er plads til hunden og børnene. Et bed med bunddække og høje buske ligger i den vestlige del af ha-

ven – her er årets gang synlig i de forskellige farver, dufte og former, som buskene opviser fra forår til efterår.

I havens østlige side hersker de højere buske og mindre træer for at ramme et lille lysthus ind i frodighed. Busketterne er sammensat af en skønsom blanding af blomstrende og stedsegrønne buske – høje og lave mellem hinanden, så væggene står bølgende og organiske og ikke fremtræder som en kvælende mur.

Lysthuset gemmer sig for enden af en let slynget sti i græsset. Klatre- og slyngplanter pakker lysthuset ind og giver en helt særlig stemning i dette hjørne, som er aftensolens sidste destination i haven. Toppen af lysthuset kan anes fra terrassen og fra husets vinduer, hvor det virker dragende og romantisk at gå ud i haven. Helt bagest i haven ligger en græsbræmme langs hækken og agerer tværgående akse med en bænk i hver ende.

Haven indeholder:

De to bede, der afslutter terrassen ved hus-hjørnerne, består af lægivende høje buske, så der hersker rolige vindforhold i "gårdhaven". I de mange bede langs terrassen er det flotte sammensætninger af roser og stauder, der forsøder gårdhavelivet. Op gennem disse staudebete bryder skulpturelle træer som f.eks. *Amelanchier laevis*, bærmispel, for at danne tag og nuancere udsigten og havebilledet.

Den stedsegrønne hæk giver kulør i den grå vinterhave og lukker af for gårdhaven. Den er 120 cm høj, så man ikke kan kigge hen over hækken, når man sidder på terrassen. Men står man op, enten ved husets vinduer eller på terrassen, har man det fulde udsyn over haven.

- 1 Terrasse
- 2 Prydbuske
- 3 Køkkenhave
- 4 Bunddække
- 5 Prydbuske
- 6 Immerbær
- 7 Frugttræer
- 8 Espalier
- 9 Kompost
- 10 Centrale græsrum
- 11 Afskæringsbed
- 12 Skulptur
- 13 Bærhaven
- 14 Sti
- 15 Græssti
- 16 Aftenplads
- 17 Hæk
- 18 Bænk